

MEĐUNARODNA SPELEORONILAČKA EKSPEDICIJA RAKOVICA 2002

PIŠU:

Tihomir Kovačević, Alan
Kovačević, Slobodan
Menićanin
Dinaridi-Društvo za
istraživanje i snimanje
krških fenomena -
Zagreb

10

Ispred prvog spelološkog doma u RH foto: Gordan Polić

Dugo se čekalo na ovaj trenutak. Subota, 20. srpnja 2002. godine. Devet sati. Članovi ekspedicije okupljaju se iza Vjesnikova nebodera, službenog mjesta polaska a i zajedničkog snimka za našeg medijskog pokrovitelja Arenu. Došla je cijelokupna šibenska ekipa (Rajna, Ana, Jasna, Karla i Marko), Zoki iz Banja Luke, snimatelj Sten, Renata, Tihomir, Robi, Jan, novi članovi Diskf-a, Kruno i Maja iz Belišća, dr Josip Čiček iz Bjelovara, te ostali Diskefovci. Opratili su nas Pšenica, Tomica, Ružica, Marija. Oko deset sati krećemo put Rakovice. Tamo trebamo biti u 13 sati, kad je pripremljen prigodan program i otvaranje Prvog speleološkog doma u Hrvatskoj. Kolana je ponosno krenula. Razdraganost na licima učesnika. Upadamo u ljetni kolaps. Automobili se vuku..staju..pa ponovo vuku pa staju, na kraju smo morali stati jer jedna iz ergele naših lada je zakuhala. Cijela ekspedicijska

kolona stoji sa strane na travnjaku. Ljudi se bolje upoznaju, neki se sada prvi puta vide. Tomaž vješto otklanja kvar, sva sreća da ga imamo. Polako krećemo dalje. Kroz Karlovac puževim korakom. Tako ne možemo stići na vrijeme. Javljam u Kršlju. Članovi Pavel i Honza iz Češke i Pavol iz Slovačke, kao Porečani iz SD Proteusa i Jukica već su tamo. Što je tu je, raspoloženje je na visini. U Novu Kršlju dolazimo oko 15 sati. Dočekuje nas mnoštvo ljudi. Čuju se zvukovi tamburica i pjesma ljudi u narodnim nošnjama. Prava svečanost. Veličanstveno. Takav doček nismo očekivali. Grlimo se, ljubimo, pozdravljamo, upoznajemo. Ispijamo čašicu ljute za dobrodošlicu. Načelnik općine Rakovica Franjo Franjković drži slovo dobrodošlice sa željom da ovaj kraj bude ono što je bio i prije sto deset godina, centar hrvatske speleologije, a što potkrepljuje i donacija speleološkog doma u Novoj Kršlji, prvog u Hrvatskoj, žitelja Nove Kršlje i Općine Rakovica. Direktor NP Plitvička

Jezera Anđelko Kružičević pozdravlja sve prisutne, naglasivši da je svijestan što znači blizina ovako bogatog speleološkog kraja, te sagledava novu turističku ponudu u doglednoj budućnosti, ne samo za Plitvička jezera, već i brži razvitak turizma čitave regije. Zahvaljujemo se na toplim riječima, naglasivši što ovaj kraj znači za speleologiju i što će tek značiti u skorjoj budućnosti. Govorimo o ciljevima ekspedicije. Dižu se državni, rakovački i ekspedicijski stijeg. Slavlje traje još kratko vrijeme, jer znamo da tek počinje ono pravo. Primamo se posla. Sređuje se kuhinja i trpezarija, koje se nalaze u prvom speleološkom domu, zatim ambulanta, filmska baza i stožer u Lovačkom domu, te oružarstvo u Osnovnoj školi Nova Kršlja. Dio ekipe diže logor na livadi iza škole. Istovaruje se oprema. Večera i kratko druženje uz logorsku vatru. Odlazak na počinak.

Nedelja, 21.07. –Drugi dan

Ustajem u 6,30 h (Slobodan Menićanin-Menga), odlazim do

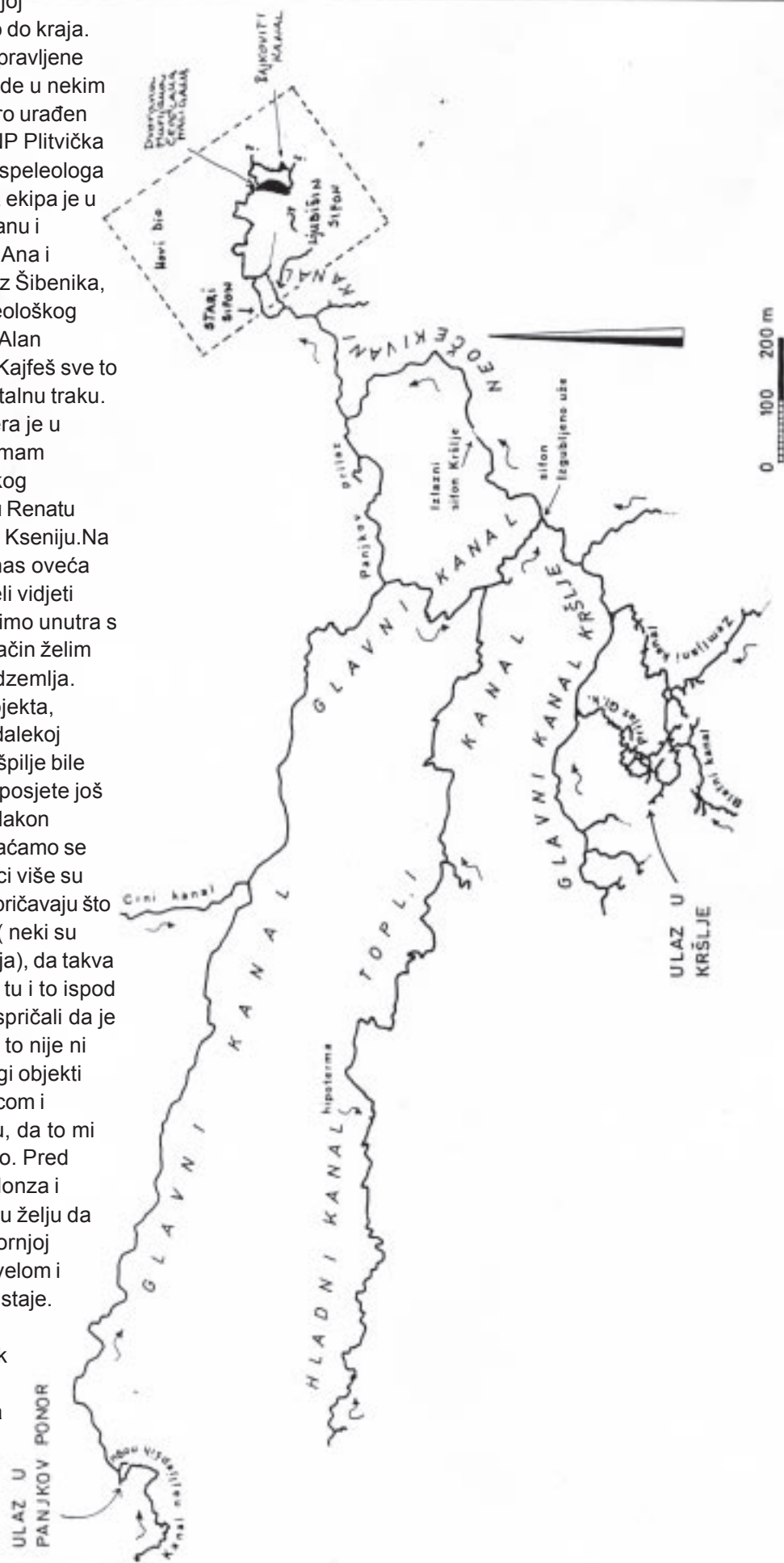
kuhinje i ispijam veliku količinu kave. Ostali polako pristižu u grupicama i pojedinačno. Zabavljam se gledajući ih onako pospane s podočnjacima i mislim – sva sreća da danas nije radni dan. Oko 11 sati otišli smo u Baračeve špilje. Pred Donjom se kolektivno

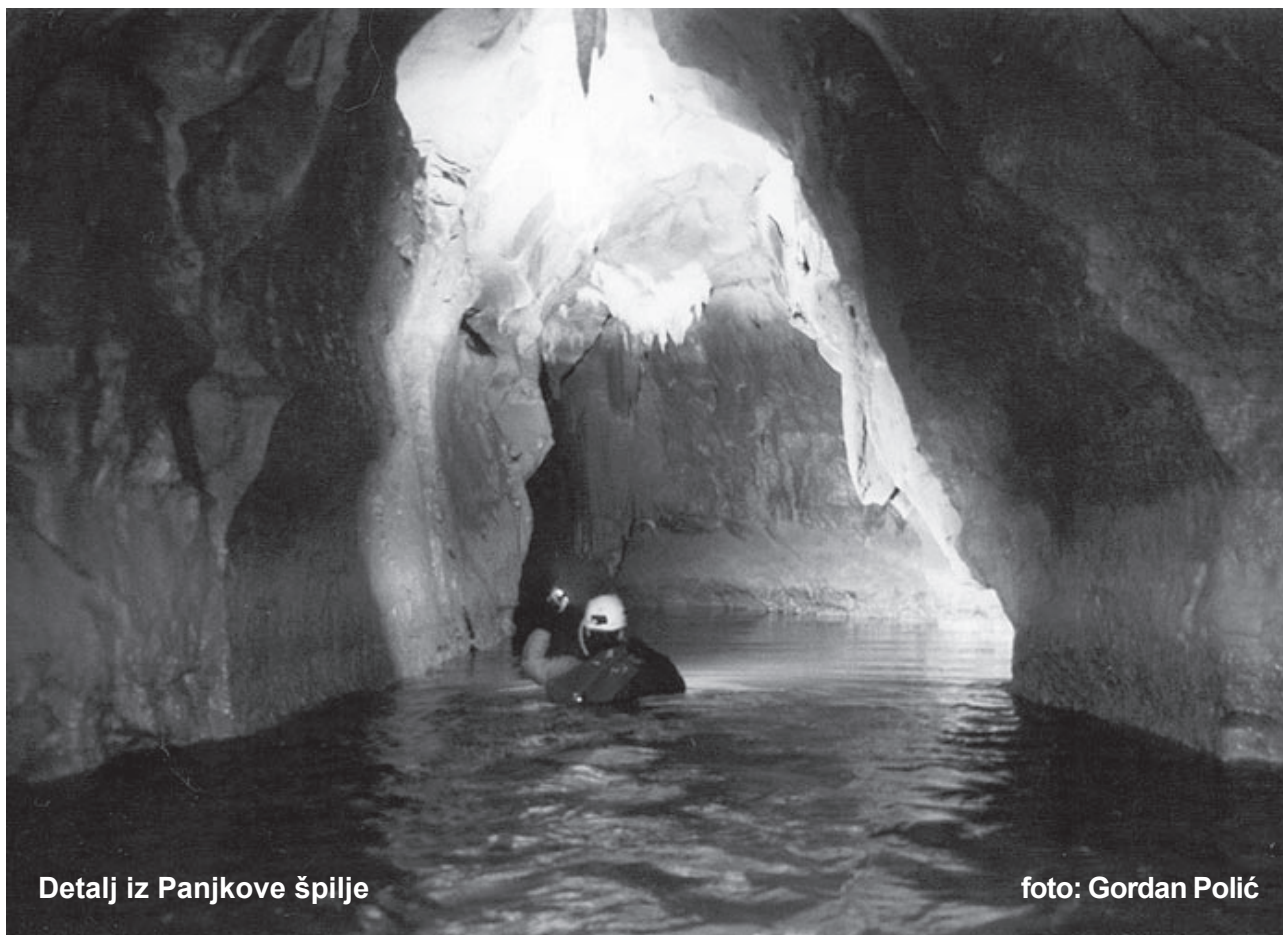
Detalj iz Panjkove špilje

foto: Gordan Polić

fotografiramo. U Gornjoj Baračevoj špilji idemo do kraja. Zamjećujem dobro napravljene drvene mostiće i ograde u nekim dijelovima špilje. Dobro urađen posao stručnjaka iz NP Plitvička jezera i našeg kolege speleologa Tihija. Biospeleološka ekipa je u punom sastavu. Romanu i Gordanu potpomažu Ana i Jasna, speleologinje iz Šibenika, u prikupljanju biospeleološkog materijala. Snimatelji Alan Stanković i Stanislav Kajfeš sve to zdušno bilježe na digitalnu traku. U jednom času kamera je u mojim rukama i ja snimam aktere našeg medijskog pokrovitelja, novinarku Renatu Rašović i fotografkinju Kseniju. Na izlazu iz špilje, čeka nas oveća grupa ljudi koji bi željeli vidjeti špilju. Pavelić i ja ulazimo unutra s grupom. Na najbolji način želim im približiti ljepote podzemlja. Pričam o postanku objekta, njegovim ukrasima o dalekoj povijesti kada su ove špilje bile uređene za turističke posjete još davne 1892. godine. Nakon dvadesetak minuta vraćamo se van. Slučajni posjetioци više su nego oduševljeni. Preporučavaju što su vidjeli i ne vjeruju, (neki su porijeklom iz ovog kraja), da takva ljepota i čudo postoje tu i to ispod zemlje. Kad smo im ispričali da je to samo mali dio, i da to nije ni približno kao neki drugi objekti ovog terena, s nevjericom i smijuljeći se upitali su, da to mi slučajno ne izmišljamo. Pred ulazom Česi Pavel i Honza i Slovak Pavol izrazili su želju da se spuste u jamu u Gornjoj Baračevoj. Idem s Pavelom i Pavolom, a Honza odustaje. Za izlazak je trebalo svakom po dvadesetak minuta, ako su takvi ronoci, bit će loše. Ja izlazim s osiguranjem i ručnim blokerom za dvije

Detalj iz Panjkove špilje

foto: Gordan Polić

minute. Na izlazu odglumio sam poskliznuće..Honza me u trenu uhvatio..smijemo se.Popodne su došle Saša Mesić i njena frendica Martina. Jukica odlazi doma. Došao je također i Role s povrijeđenom nogom u srazu svog motora i nekog automobila. Doktor Čiček ga je dobro sanirao i odredio počtu od nekoliko dana. Navečer je dogovor za sutrašnji dan, prvi istinski radni dan. Zadaci su podijeljeni po grupama. Ide se u Panjkov ponor. Previše sam uzbuđen da bih odmah zaspao, osjećajući težinu sutrašnje akcije i odgovornosti koja je pred nama.

Ponedjeljak, 22.07. – treći dan

Na neizbježnoj sam i najboljoj kavi na svijetu. Biospeleološka ekipa kreće prema Panjkovom ponoru u sedam sati. Ispraćam ih. S njima

je otišao dio članova i opreme iz transportne ekipe. Drugi dio ekipe, speleoronioci i doktor Čiček odlazi u 9,30 h. Pred ulazom lagana gužva, užurbne pripreme. Ulaze prvo biospeleolozi i snimateljska ekipa, zatim transportna i speleoronioci. Oprema je vraški teška. Svi smo se upregli koliko smo mogli. Sa sobom vodimo i dva nespretna korera za uzimanje geoloških uzoraka.U jednom trenutku šestotinjak metara od ulaza nalazimo se svi na jednom mjestu. Sveopće veselje..špricamo se, razmjenjujemo impresije. Gotovo svima, osim Tihiju i Kruni ovo je prvi put da smo u ovom objektu, a za neke je i prvi put u tako velikom s vodenim kanalima. Nakon zajedničkog smicanja ide se dalje. Zadnji sam i nosim teški čelični dvobocnik, a ispred mene je naš najmlađi član Jan, svega mu je petnaest godina. U jednom

trenutku samo što sam skrenuo pogled, Jana je nestalo s površine.Vidio sam samo mjhuriće zraka. Pojurio sam prema njima napuhnuvši life jacket (regulator plovnosti), u tom trenu Jan je izronio i u dahu izgovorio " U je..te ..povukoše me olova.."Objasnio je kako je u jednom času izgubio tlo pod nogama i nestao pod vodom. Izvršno se snašao, odbacivši odmah torbu s dvadesetak kilograma olova. Upute prije same akcije vođe ekspedicije bile su: oprema se ne spašava ako je čovjek u opasnosti. Dok tražim olova Zokijevim cepinom, psujem i ljutim se na onog tko ga je tako opteretio.Torbu pronalazim tek kad sam metnuo regulator u usta i uz pomoć Jana i njegovog potiskivanja prema dnu s cepinom zahvatio i izvukao je na površinu. Vijest o "incidentu" se brzo proširila i komentira se pred ulazom u polusifon u šaljiom

tonu. Jan nije preplašen..dobro je volje. Društvo mu stiska peticu i krsti ga novim speleološkim nadimkom Blup-blup ili "Je..te povukoše me olova" Ide se dalje. Uzimam nečija olova, a i kamera je u mojim rukama. Pred ulazom u Blatni kanal, jedan od zahtjevnijih, mijenja se karabit, uzimaju se prvi energenti. Tihi ide prvi, njemu je poznat taj dio. Početak i nije tako težak, a poslije provlačenje, penjanje, krušljive nestabilne stijene, plivanje, i tako četiristo metara. Proklinjem dan kad sam se počeo baviti speleologijom, što mi je sve ovo trebalo. Dolazimo na Glavni kanal i krećemo prema Plaži i izlaznom sifonu, Tihi i tri speleoronioca iz Češke i Slovačke. Tihi prvi zaranja i vraća se s užetom i odlomljenim kamenom na njegovom kraju. Uzima zamku i proba pronaći ponovo put kroz već prilično zamućeni sifon. Ne

uspijeva i nakon pet minuta izranja. Pavel uzima zamku i počinje tražiti po dnu. Nakon nekoliko minuta zamka se polako počinje zatezati, povlači se, kroz nekoliko minuta skoro je na samom kraju. Pitam se, koliko je taj sifon dugačak, jer zamka je četrdesetmetarska. Staje. Gonza, Pavol i Tihi kreću za njim. Alan i ja ostajemo kao rezervni ronionci. Alan Stanković snima sve važnije trenutke. Nakon petnaestak minuta čuju se glasovi iz kanala koji dolazi s plaže. Transportna ekipa je već davno krenula prema izlazu, tko bi to mogao biti, valjda nisu zalutali i vratili se nazad. Idem ususret glasovima. Na pola puta između Plaže i izlaznog sifona susrećem Terminatora (Pavel). Objašnjava mi da su izronili u kanalu između Izlaznog i Plaže. Uistinu, mora se prvo penjati i kroz kanalčić ući u bunar, tj. sifon koji ide prema novim dijelovima. Poslije

saznajemo da je to blatni sifon, jedan od dva koji su se trebali roniti. Zraka imaju i kreću dalje roniti, do Tihija koji je ostao s druge strane. Vraćam se do dvojice Alana. Uskoro izranja Tihi. Po dogovoru čekao ih je jedan sat, a oni, ako su našli nešto novo ići će dalje sve skupa tri sata. Ispričali smo da su oni preronili nazad. Sifonu dajemo ime Ljubišin sifon, po sjećanju na prvog čovjeka, člana i instruktora speleoronjenja DISKF- a, jednog od prvih ljudi koji je preronio sve sifone u ovom Sustavu i Crnom vrelu, kao i njegovi učenici, naš vođa Tihi i Žarko Supičić, koji se više ne bavi aktivno speleologijom. Povratak je težak i bolan i pored ostavljenih ronilačkih boca i olova. Tihi zadnji izlazi, potpuno iscrpljen. Alan i ja mu pomažemo. Vani je konferencija za novinara, ja im skidam "sve svece s neba" i ljutim se što nam ne pomažu. Svi su

14

Priprema za uron u izvor Sinjac

foto: Tihomir Kovačević

otišli. Oporavljeni Tihi, Zlajo i ja krijepimo se travaricom, koju nam je prilikom jučerašnjeg dolaska donijela Saša Mesić, i veselom pjesmom. Kroz kordunska bujišta idemo prema logoru i Ladi koja nam treba doći ususret...

Utorak, 23.07. – četvrti dan

Dan odmora i nabave potrepština. Ustajanje u osam sati. Sten, Kruno, Gordan, Alan S. i ja otišli smo u «Sedru» na kavu. Prepričavamo prošli dan i raspravljamo što je sve snimljeno. Ostali dio ekipe odlazi na Koranu na kupanje, kao i pranje opreme. Danas je za ručak bila zadužena «Lička kraljica». Nepotrebno je hvaliti kvalitetu i količinu hrane, koje se ne bi posramili niti hoteli s pet zvijezdica. Kotleti u umaku od gljiva su fantastični. U posjet nam nenajavljeno dolazi ekipa speleologa iz speleološkog društva Sv.Mihovil iz Šibenika. Drago nam je što ih vidimo, ali žalimo što se prije nisu javili da ih možemo uključiti u rad ekspedicije. Pozivamo ih da nam budu gosti koliko žele, da posjete Baračeve špilje, te druge godine uključe aktivno u rad ekspedicije. A Prvi Hrvatski speleološki dom i ovo područje stalno im je na raspolaganju za istraživanja kad im se ukaže prilika. Uz naš lijepi ženski dio ekipe, novinarka Renata i fotoreporterka Ksenija bile su pravi praznik za oči jednog dijela naše muške ekipe. Posebno me razveselio posjet mojih prijateljica Ivane i Buce koje su bile na proputovanju prema moru. Popodne Alen diže svog zmaja i pravi nekoliko fotografija cijelog područja iz zraka. Napravljeno je nekoliko fotografija ispred Donje Baračeve, dok su Alan, Ana,

Jasna, Rajna, Maja, Gordan i Jan otišli do kraja špilje. Navečer kraljevska večera u Sedri kod našeg prijatelja Ivica Turkalja koji je gotova član našeg Društva, za vodstvo ekspedicije. Po receptu njegove supruge, spremljena je hobotnica ispod peke sa šampinjonima – kuhana u vinu. Svi smo se složili da bi to mogla biti gastronomska ponuda i na našem Jadranu.

Srijeda, 24.07. – peti dan

Dolazi ekipa HTV-a iz Karlovca. Snimamo prilog za dnevne novosti, i Dobro jutro Hrvatska. Alan S. daje im dio našeg snimljenog materijala. U deset sati speleoronioci Menga i Alan sa dijelom ekipe odlaze u Panjkov ponor da nastave istraživanja u lijevom fosilnom bočnom kanalu iza izlaznog sifona, u kojem se stalo s istraživanjem na ekspediciji 1988. godine. Oko dvanaest sati speleoronička ekipa u kojoj su Pavol, Pavel, Honza i ja, te Dr. Čiček, Dr. Špirić, Kruno, Gordan, Renata i novinarka Arene, odlaze na ronjenje u jezera Sinjac nedaleko Plaškoga. Uranja se oko tri sata popodne, i ronilo se oko pedeset minuta. Zanimljivost ovog ronjenja je u tome, što smo još 1988. godine prilikom našeg prvog urona u Sinjac do dubine od 41 metar, čuli od mještana legendu o kolima i volovima koji su tu potonuli tada, prije šezdesetak godina. Jedan vol je imao sreću te se uspio spasiti, a drugi je sa zapregom potonuo u jezero kojem se nije znalo dno. Ta priča je potvrđena ovaj put iz usta Milana Šupice koji je rođen nedaleko jezera, a sada živi u Rijeci. Mislili smo, legenda kao i mnoge druge legende koje se šire o ovakvim tajanstvenim mjestima. Znamo da je jezero Sinjac sada duboko 103 metra, a do te dubine doronili su francuski

ronioci prije nekoliko godina. Jedna od budućih ekspedicija to će i pokazati. Izronivši Pavol je ispričao da je voda jako bistra te da se na dubini od pedeset metara nalaze gotovo nedirnuta kola u stanju kao da su parkirana. Snimiti nismo mogli, jer podvodna kamera se nalazila s ekipom u Panjkovom ponoru, gdje je trebala biti autentičnim svjedokom preronjavanja sifona i otkrivanja novih metara špilje. Naveče kada smo se svi okupili u logoru, doznajemo izvrsne novosti da su Alan i Menga ispenjali okomiti zid i kroz nove kanale došli do dvorane impozantnih dimenzija, te da su čuli zvukove slapova i toka, ali se nisu mogli spustiti u dno zbog strmih i blatnih zidova. Za to je bilo potrebno uže. Svi zajedno gledamo autentične snimke iz Panjkove i vanjske snimke sa Sinjca. Veselimo se, proslavljamo.

Četvrtak, 25.07. – šesti dan

Speleoronička ekipa odlazi na Sinjac s podvodnom kamerom da snime kola. S njima odlaze Bobo, Biba, Negi i Alan S., a drugi odlaze iznad Drezničkog selišta u jamu Krčevine, predvođeni načelnikom Općine Franjkovićem. Jamu opremaju Gordan i Kruno, a za njima se spuštaju Ana i Alen. Trebala se spustiti i Jasna, međutim zbog jakog pljuska čitava vanjska ekipa radi taktičko povlačenje i kroz gustu i neprohodnu paprat kreće prema podnožju pa svako malo netko padne. Sklisko je, ispred jame ostaju Zlajo i Alan koji su čekali da se ekipa iz podzemlja vrati. Jama je nacrtana do dubine od 58 metara. Onako pokisli svi se okupljamo u Sedri, koja postaje glavnim našim okupljalištem i centralnim mjestom kontakta s civilizacijom. Povratnici sa Sinjca

Izvor Kusa

foto: Tihomir Kovačević

snima, a Tihi fotografira. Na površini uz njih dvojicu ostaju Rajna i Ana kako bi nas dočekali kad izronimo. Menga, Bobo, Biba, Maja, Renata, Robi i Tihač otišli su na Zrmanju do špilje Vratolomke, a zatim na kupanje. Sve je spremno, zaranjam prvih desetak metara u dubinu i

nisu zadovoljni svojim poslom, boks kamere se zarosio i snimci su mutni. Mora se i po treći put ići na Sinjac. Navečer uz prekrasne dvije torte koje je napravila supruga Ivce Turkalja, šest lavova i jedna lavica (Rajna, Alan S., Jan, Menga, Alen, Turkalj i ja). Odlučili smo slaviti do ponoći. Tada Pavol traži moj sat jer ponoć ne smijemo preći, i kazaljke mu pomiče na deset sati. Dobar štos, nastavljamo slaviti do dva sata, a ja predajem štafetu Alanu S. kojem je bio rođendan sljedeći dan.

Velebit je otvorio svoje srce

Petak, 26.07. – sedmi dan (Alan Kovačević)

Ponovo se dijelimo u timove kao i obično, pošto je Rakovica centar speleoloških zbivanja i sve nam je blizu, ovisno o zadatku šta se taj dan radi.. Odmah ujutro u Panjkovu su otišli biospeleolozi Roman, Bančo i Gordan, te s

njima Alen kao pomoć kod uzimanja uzoraka vode po uputstvima dr.Zdravka Špirića. Mi smo se zaputili na Zrmanju, prema Kusi. Još su mi svježja sjećanja kad smo prvi puta tu došli, i gledali u vodu koja je ličila na običnu žabokrečinu. Nismo mogli znati moželio se uopće, roniti u njoj već smo čuli od tamošnjih žitelja da za vrijeme velikih kiša tu izvire velika količina vode te stvara rijeku Dabarnicu – jednu od desnih pritoka Zrmanje. Tada smo zaronili Tihi, Petra, Danijel i ja. Ispod zelene boje žabokrečine, odjednom se otvorilo vidik na jedan potpuno novi svijet. Pod površinom, prolaskom kroz osrednje suženje, ušli smo u veliki kanal savršene bistrine, za razliku od sifona koje sam do tada ronio, mutnih , kao bijela kava. Ronili smo do 33 metra dubine, oko sto metara kanala. Tu smo stali svijesni da je za ovaj objekt potrebna puno veća priprema. ...Danas smo tu, spremni i dobro opremljeni. Honza, Pavel, Pavol i ja se pripremamo za uron, Alan S. sve

snimam s kamerom uron ostalih ronioaca. Za posljednjim krećem i ja snimajući njihov odlazak prema dolje. Primjećujem da su veoma uzbuđeni zbog onog što vide. Iako su vrlo iskusni speleoronioci, znam šta misle – vjerojatno što i mi pri prvom ronjenju. To je osjećaj kao da letiš kroz neki tunel, ne osjećaš svoju težinu, već samo lebdiš kroz prostor. Ronio sam s jednom 18 litarskom ronilačkom bocom i dva regulatora. Doronio sam do 35 metara dubine, dvadesetak metara dalje nego prvi put. Zadnjem roniocu dajem znak da izlazim... ispratio sam ih kamerom . Pogled na njihov odlazak bio je fantastičan.Onako lebdeći, postaju sve manji i nestaju sve dublje i sve dalje u mraku podzemnog kanala. Od samog ulaza postavljamo selfline (sigurnosna uzica po kojoj se ronilac orijentira.). Hvatam lagano uzicu jednom rukom i ronim prema van. Na tridesetak metara od ulaza-izlaza voda se zamutila u dužini oko pet metara. Ušavši iz kristalne bistrine u taj mutež, pomislio sam kako li

samo izgledaju svi oni mutni sifoni u kojima sam bio, u kojima uvijek vidim samo desetak centimetara ispred maske. Iz razmišljanja se vraćam izranjajući ponovo u bistrinu, gdje me već lagano osvjetljava svijetlo iz vana. Ovo ronjenje kao i prvo podsjećalo me na san, i privilegiju da ja upravo budem tu. To mi je bila najveća nagrada koju mi je priroda mogla u ovom trenutku podariti. S kamerom nisam prestao snimati od samog urona, tako da sam snimio izron, i vani sretna lica koja su u tom trenutku gledala u vodu i moje mjehuriće kako izlaze na površinu. Ronio sam oko 25 minuta, a ostali oko 50 minuta. Doronilo se do dubine od 55 metara i oko 170 metara dužine kanala. Kanali idu dalje. Po prvim impresijama to je jedna od najljepših špilja za ronjenje u Europi. Pavol, Pavel i Honza su oduševljeni « svašta smo prošli i svuda ronili po svijetu, ali ova špilja nešto je sasvim drukčije,

prekrasna je!.. «.Zajedno odlazimo pozdraviti prijatelje na Berberov buk i okupati se. U logor smo se vratili oko 22 sata, gdje smo čuli dvije vijesti jednu dobru a drugu lošu!

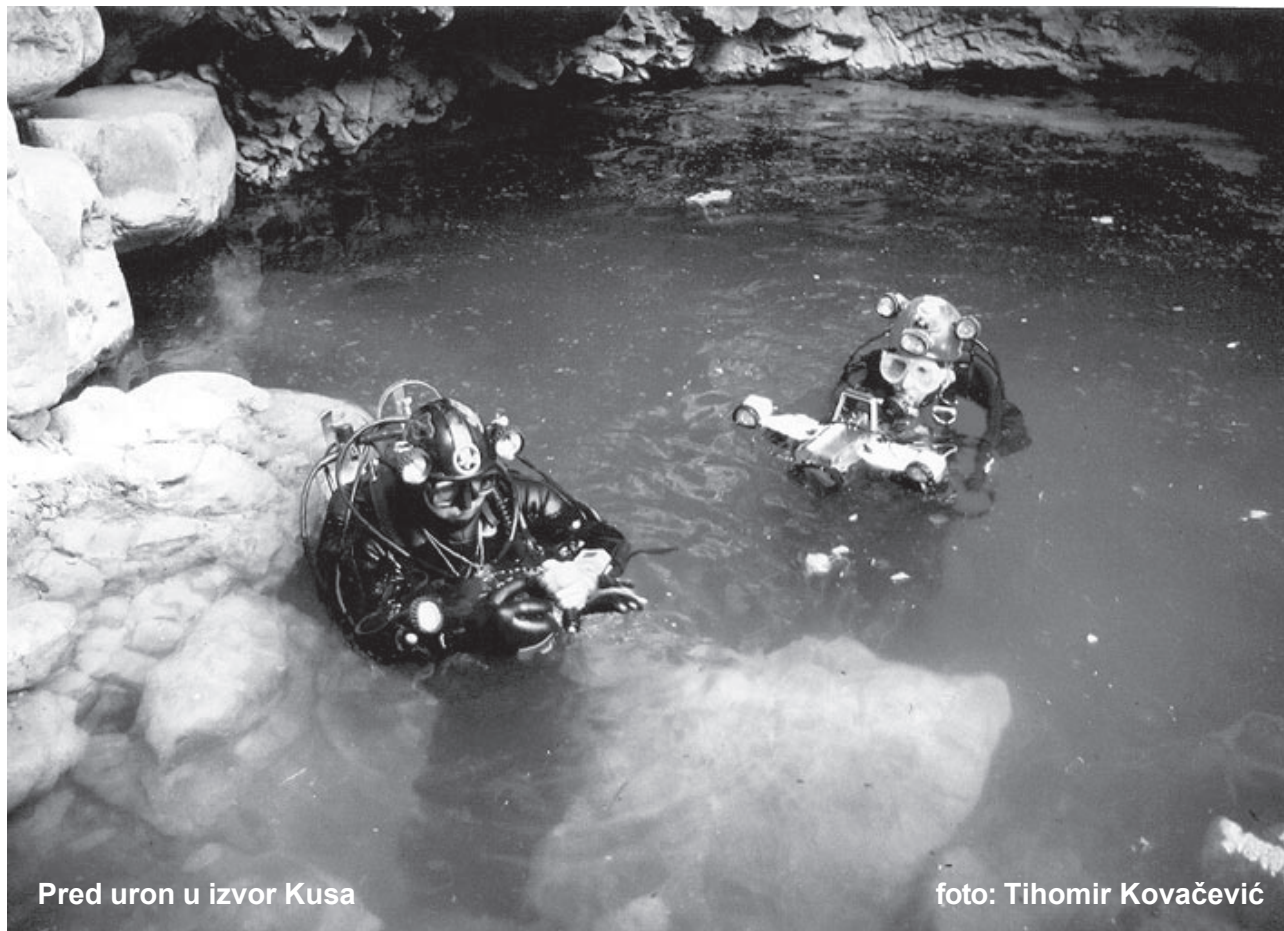
Kruno je vodio ekipu u jednu novootkrivenu špilju blizu Sedre, nacrtali su je i ima oko 30 metara. Loša vijest je da su dvije "lade" bez razloga i najave, napustile ekspediciju (dvije Lade Nive koje su trebale biti službena vozila). Nije nam bilo žao, ionako su se često kvarile. Ali taj nehumani i nekorektni potez može napraviti samo neozbiljna i neodgovorna osoba, kad se zna da su to jutro odvezli biospeleološku ekipu u Panjkov ponor udaljen pet kilometara od baze, a trebala je ekipa izaći oko ponoći. Ostala vozila i ekipe bile su na udaljenijim mjestima. Zahvaljujući Zlatku Piškoriću – Zlaji i njegovim rođacima Crnkovićima, te mještanima Nove Kršlje Petru Marjanoviću i ostalima, ubrzo je

uspostavljena nova transportna linija... Uskočili su nam u pomoć sa svojim traktorom i velikom prikolicom..."Odsada kad god trebate nazovite nas i mi stižemo!"-bile su riječi Bobe Crnkovića. Dan završava okupljanjem svih učesnika i gledanjem snimljenog materijala, te prepričavanjem događaja.

Subota, 27.07.2002. - osmi dan

Ovaj dan jedan je od važnijih dana ekspedicije. Od samog jutra se osjećala puno veća aktivnost i uzbuđenje među ljudima. Oprema se užurbano pripremala za špilju, ronjenje, i snimanje. Kontrolirala se električna rasvjeta, karabitke, spremala se povećana količina energetske hrane, motala užad ...

Danas je dio ekipe od šest članova, s vođom ekspedicije Tihijem otišla na jezero Sinjac kod

Pred uron u izvor Kusa

foto: Tihomir Kovačević

Plaškog, kako bi ga snimili. Druga ekipa od deset članova odmarala se za poslijepodnevi ulazak u Panjkov ponor. Umjesto da se odmorim, misli su mi stalno bile u špilji; šta trebam ponijeti, ništa ne smijem zaboraviti i kako ćemo to izvesti. To je prvi moj samostalni preron jednog sifona, bez nekog starijeg i iskusnijeg speleoronilačkog instruktora, a zatim istraživanje. Uzbudjenje mi nije dalo ni trenutka mira, stalno sam provjeravao opremu i preslagavao ju s mjesta na mjesto. Sam pogled na svu tu opremu koju moramo prvo dopremiti, pronijeti kroz špiljske kanale oko 2200 metara do sifona, a onda još dio nje daljnjih 500 metara, tjeralo me na dodatnu zabrinutost.

Oko 20 sati dolazi Bobo Crnković s traktorom (novi i mnogo sigurniji transport kroz neprohodna kordunska bujišta) po nas odvozi nas do ulaza u Panjkov ponor. Dogovorno prvi teži dio posla odradit će transportna ekipa: Tihomir, Robert, Alen, Jan, Marko i Rajna. Veći dio opreme (ronilačke boce, olova, digitalna kamera u boksu, karabit, podvodne lampe...) oni će odnijeti do sifona, dok ćemo mi ronioci biti pošteđeni i nositi samo lakše transportne torbe (regulatori, oprema za crtanje, užad, fotoaparati). Zbog ronjenja mi moramo biti pošteđeni, kako bi poslije sifona mogli nastaviti istraživanja (topografsko crtanje, fotografiranje, video snimanje, postavljanje užadi...).

Pred ulazom osjećao sam se kao da peti put danas ulazim i ponavljam isto. Ušli smo u 21, 30 h. Do sifona smo došli za dva sata što hodanja, što plivanja. Pola sata poslije ponoći opremljeni za ronjenje Gordan, Menga i ja preranamo glavni sifon uz video snimanje. Nažalost Kruno nije mogao krenuti s nama zbog žestokih bolova u predjelu kralježnice (prije četiri mjeseca imao je lakšu operaciju), te se

uputio sa transportnom ekipom van. Nakon preronu podijelili smo posao. Svako se prihvatio svog zadatka. Postavljali smo uže na svim penjanjima, spuštanjima i polusifonima (mjesto gdje voda samo što ne dodiruje strop – usta se drže tik uz strop i tako diše). Došavši do velike dvorane i okomitog zida gdje smo zadni put prekinuli istraživanje, postavljamo uže i po njemu se spuštamo na dno dvorane tj. jezera imponantnih dimenzija 21x10metara, zasad nepoznate dubine. Sigurni smo da je to sifon i nastavak novoistraženog dijela, ali razočarani, shvativši da se ne nastavlja dalje. Od podzemne rijeke ništa, samo slapovi koji iz pukotina na sredini zida dvorane cure u jezero i stvaraju buku nalik na tok. To je najvjerojatnije voda iz jezera iza prvog sifona koja se gubi u zidu u nizu malih otvora. Prvi se penjem nazad na ulaz u dvoranu. Njih dvojica su na dnu i izgledaju poput sitnih mrava. Gledajući ih i razmišljajući kako se u podzemlju ne smije zaspiti, zbog stalno prisutne opasnosti od hipotermije, pao sam u dubok san znajući da će njih dvojica doći uskoro za mnom. Kako sam naglo zaspao tako sam se i probudio, činilo mi se kao povratak iz dubokog razmišljanja, nesvjestan sna. Taj kratki odmor od nekoliko minuta vratio me ponovo u punu aktivnost. Na ulazu u dvoranu sva trojica smo izmijenili karabit, uzeli čokolade i grožđice kao energente. Obično pri takvim normalnim okolnostima desi se nešto nepredviđeno. Odmah pored nas bio je mali prolaz. Razmišljali smo o povratku koji je nažalost još teži i duži zbog umora, ali nismo mogli odoljeti da ga bar malo ne istražimo. Ušavši u kanal počeli smo ga odmah crtati i došli do jedne dvoranice. U njenom vrhu uočio sam mali otvor i ispenjao se do njega. Zastao mi je dah, ugledavši njegovu neopisivu ljepotu. Čitav kanal bio

je u cijelosti osigan, poput nekakvog zlatnog dvorca iz bajke. Granao se na sve strane. Gordan i ja prihvatili smo se snimanja i fotografiranja, a Menga je iskoristio trenutak za "ubijanje oka". U trenutku ga je svladao dubok san kao mene maloprije. To je znak upozorenja da su naše granice izdržljivosti došle blizu kraja. Krenuli smo prema izlazu ostavivši najveću dvoranu u Panjkovoj špilji s najljepše osiganim kanalima za narednu ekspediciju. Put prema izlazu bio je duži nego ikada, iako smo ostavili cjelokupnu ronilačku opremu u špilji. Hodali smo u polusnu, gotovo zatvorenih očiju. Mislio sam samo na ležaj koji me čeka. U devet sati drugog dana izašli smo u prekrasno sunčano jutro, a u logoru već pomalo zabrinuta lica razvukla su se u osjmeš. Čuvši za rezultate (topografski snimljeno 425 metara, i pređeno još najmanje toliko) nastala je euforija i tijekom doručka pao je dogovor, i toj veličanstvenoj dvorani i jezeru dato je ime po Marijanu Čepelaku-Maliganu, prvom speleologu koji je napravio nacrt sustava Panjkov ponor – Varićakova špilja (po kojem smo i mi radili).

Nedelja, 28.07.2002. – deveti dan (Tihomir Kovačević)

Dan predviđen za odmor. Oko 12 sati u Panjkov ponor odlazi samo transportna ekipa: Tihač, Ana, Danijela, Alen, Marijana i Maruška iz SD Špiljar iz Splita. Vraćaju se oko 22 sata. Traktor – transport se pokazao idealnim. Nema zastoja nema prepreka, a Bobo i Pepa Crnković već su postali pravim članovima ekspedicije, voze i danju i noću i po kiši i najvećem suncu. Alan S. s roniocima Honzom, Pavolom i Pavelom odlazi na Kusu. Žele vidjeti, što se krije u velikoj dvorani na dubini od 50-58 metara, kuda vode svi oni silni kanali. U

stalnom smo telefonskom kontaktu. Oko 19 sati javlja se Alan S. i zabrinutim glasom saopćava da ih još nema iako su prošla tri i pol sata od njihovog urona. Čak ih nema ni na dekompresiji, a to je, kad dođu na dubinu od tridesetak metara i osamdeset daljine, a dogovorili su se da će cijela akcija trajati tri sata Tješim ga i kažem da nema razloga za brigu, jer su sigurno na suhom dijelu, da su izronili na drugu stranu u špilju i da dalje istražuju. Tada obično vrijeme stane i izgubi se orijentacija o njegovom stvarnom stanju. U 19,15 h radosna vijest da se vide mjehurići i da su sigurno na dekompresiji. Oko 20 sati euforija u logoru. Alan S. javio je da su preronili Kusu, te da su otkriveni do sada neviđen lijepi podzemni prostori s nizom kaskada i smaragdih jezera. Vrištim od sreće, ispunjen mi je životni san – ušli smo po prvi puta u srce Velebita. Kusa nam je otvorila tisućljetna vrata i dozvolila da vidimo nešto što još nitko nije vidio. Sve to je briljantno zabilježeno na digitalnoj vrpici za sva vremena s utisnutim datumom i satom prolaska kroz sifon u "Špilju prijateljstva" (tako smo odlučili da je nazovemo prilikom pregledavanja snimljenog materijala, te iste večeri). Svi smo na okupu..slavi se dugo u noć.

Ponedjeljak, 29.07.2002. – deseti dan

Odlazi se u bliže objekte i manje zahtjevne. Oko 14, 30 h Alan, Menga, Gordan, Jasna Rajna, Marko i Jan odlaze u špilju Ivice Turklija i kopanjem probaju proširiti neke prolaze. Nije ništa značajnije pronađeno, osim nekoliko životinjskih kostiju o kojima će dati svoje mišljenje paleontolozi. Navečer sastanak i dogovor za naredni dan kada se ide u Varičakovu špilju snimati i roniti

Sifon izgubljenog užeta. Taj sifon je dobio ime po događaju koji se zbio 20. studenog 1983.godine, a akteri su bili speleolozi PD SO "Velebit"; PD SO «Željezničar» i spelološkog društva «Ursus spelaeus» iz Zagreba. Tada je 19 spelologa pomagalo roniocima Hrvoju Malinaru i Stanku Plevniku pri transportu opreme do sifona (oko 700 m od ulaza), proširivanju prolaza te drugim pripremama. Ronioci su iz Varičakove špilje kroz sifon dug 15-ak metara ušli u Panjkov ponor. Prilikom ronjenja koristile su se boce s komprimiranim zrakom, i to jedan dvobocnik i jedan jednobocnik. Temperatura vode bila je 14°C. Preronjavanje je trajalo između 15 i 20 minuta. Sifon je prilično uzak, a protok vode je slab; 2 do 3 litre u sekundi, pa je inače bistra voda zbog aktivnosti ronilaca postala mutna zbog uzdignutog finog mulja. Omaškom jednog ronioca užeta je ispušteno i nakon preronjavanja na drugu stranu sifona i izgubljeno. Nije se moglo roniti u mutnoj vodi bez užeta. Ronioci su se odlučili za sigurniji, premda dugotrajan i naporan izlazak kroz Panjkov ponor na površinu, umjesto ponovnog preronjavanja kroz totalnu zamućenu vodu sifona. U to vrijeme vanjska temperatura bila je -12°C. Ulazna jezerca u Panjkov ponor bila su 30 metara od ulaza zamrnuti, a na 80 metara voda je imala koru leda kroz koju se propadalo. Nije potrebno opisivati napor i trud koji se uložio za izlazak, dok je ekipa iz Varičakove špilje gotovo panično nekoliko kilometara hitala prema Panjkovom ponoru. Poslije tako sretno okončane akcije prvog preronjavanja sifona dobio je ime «sifon izgubljenog užeta» kao sjećanje na neugodan događaj. Danas je dr. Čiček imao pune ruke posla te Alanu i Rajni zabranjuje odlazak na akciju zbog ozljeda koje su nastale od ronilačkog odijela.

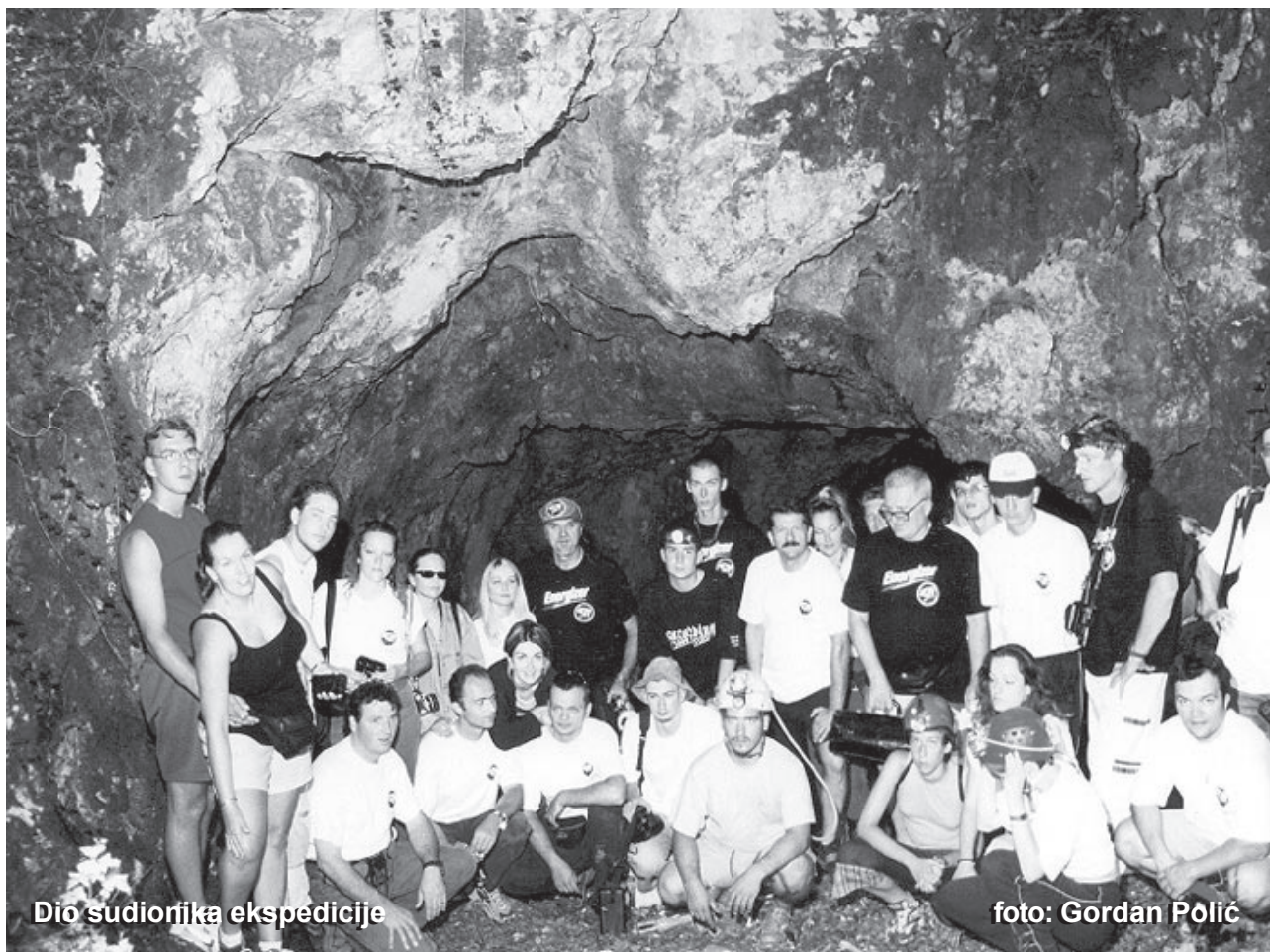
Mengi, Janu i Marijani savjetuje da prije odlaska u špilju ujutro dođu svakako na pregled jer su dobili neke alergijske reakcije.

Utorak, 30.07. 2002. – jedanaesti dan

Malo mi se povisio tlak. Izgleda da je disciplina malo popustila. Oprema je razbacana po čitavom logoru.

Oko 9 sati s traktorom se kreće u Varičakovu špilju zbog snimanja i transporta opreme za ronjenje. Gordan i ja se probijamo kroz bezpuće od zadnjih kuća Kršlje kroz paprati visoke preko dva metra i kroz zaraslu prašumu od grmlja. Noge nam propadaju i mi na kraju završavamo u jednom od sitastih ponora Varičakove špilje. Moj Joža (dr.Čiček) fučka kao na nogometnoj tekmi, a Alma (Jožina izvrsna lovna terijerka) juri za nekim nesretnim srnjakom. Dva Alana snimaju ulazni dio Varičakove špilje. Nakon žustrijeg razgovora, odlučujem da transport ronilačke opreme ide samo do početka glavnog kanala, a sutra da se roni "sifon izgubljenog užeta" i nastavi snimanje, koje se moralo prekinuti zbog zamagljivanja boksa i kamere u njemu. Negi i Alan su našli ostatke keramike u drugoj dvorani na hrpi od arheološke sonde, koju je iskopao Nikola Gradta u XIX stoljeću -arheolog amater, inače tada liječnik u Ljeskovcu. Negi je siguran da se radi o veoma starom nalazu. Što nam je naknadno potvrđeno i iz Gradskog muzeja Karlovac. Po podne je Alen (zmajoletac, kako ga je nazvala Maruška iz Splita) uzletio sa svojim motornim zmajem kako bi napravio nekoliko zračnih snimaka Rakovačkog područja i ulaza u istraživane speleološke objekte.

Srijeda 31.07.2002 . – dvanaesti dan

Dio sudionika ekspedicije

foto: Gordan Polić

20

Prvi dio ekipe u kojem su Ana, Jasna, Marko, Rajna, Alan S, Glava, Jan, Menga, Marijana i Role kreću u 8,30. U špilju se ulazi u 10 sati. Negi i Alan odlaze u drugu dvoranu potražiti još neke ostatke keramike. Gordan, Sonja i ja ulazimo naknadno. Na ulazu su nas dočekali uznemireni i zabrinuti Role i Maruška i saopćavaju nam da je Negi pao i ozlijedio se, s njime je Alan. Odmah utrčavam i vidim Negija okrvavljene glave, Alan mu želi pružiti pomoć i moli ga da krenu prema izlazu, a Negi odbija pomoć tvrdeći kako mu nije ništa, nego želi da nastave dalje s istraživanjem. Molimo Negija da svakako izađe iz špilje kako bi mu mogli pružiti pomoć (Role je već otrčao na livadu i mobitelom pozvao dr. Čičeka i pomoć iz logora). Nakon dugog uvjeravanja okrvavljenog Negija uspjeti smo nagovoriti da krenemo prema izlazu. " Nije to ništa kaže Negi, Bogovi podzemlja

traže žrtvu. Bolje ja, nego netko od naših mladih" Maruška, Alan i Role ostaju s Negijem i čekaju pomoć. Nas čekaju već na sifonu. Indisponiran sam, jedva prolazim kroz suženje. S nama je po prvi puta u špilji i bilo kojem spelološkom objektu Sonja. Odlična je. Dolazimo do snimateljske i transportne ekipe i pričamo im o Negijevoj nesreći. Ne osjećam se dobro i ne roni mi se, iako sam do sada tri puta preranjao sifon «izgubljenog užeta». Mengu zovom na stranu i pitam ga da li on želi roniti. S ponosom to prihvaća. Gordan i Menga preronjavaju sifon, iako je poprilično mutan, i snimaju ga u cijelosti. Tu im pričam o podvigu iz 1983. godine i okolnostima u kojima su tada ronili. Čitava ekipa pliva do izlaznog sifona. Naveče Ivica Turkalj priređuje veliki roštilj i kotlovinu. Svi smo presretni i zadovoljni jer je naš prijatelj Negi dobro prošao. Iz Karlovca se vratio sa jednim šavom

iza uha i lijevom rukom u elastičnom zavoju. Pada kiša, koja donosi toliko potrebno osvježenje.

Četvrtak 01.08.2002. – trinaesti dan.

Gordan i Menga odlaze u Panjkov ponor da izvade zamke postavljene za potrebe biospeleoloških istraživanja i uzmu uzorke za geološku analizu. Alan, Maja i speleolozi iz Šibenika odlaze do Baračevih špilja, da ih fotografiraju za prvi katalog o njima. Dio ekipe odlazi na Plitvička jezera. Alan Stanković, Bobo i ja žustro raspravljamo o dokumentarnom filmu, svijesni da imamo devetnaest sati izuzetnog i dobro snimljenog autentičnog materijala. Zaključujemo da je pedesetminutni film premalo, već idemo na tri nastavka: Rakovica centar speleoloških istraživanja (Panjkov ponor – Varićakova špilja, te okolni objekti, Sinjac – legenda je

potvrđena i kao vrhunac Kusa zasad kraljica ronjenja – U srcu Velebita.).Sređuju se rezultati, i oprema...

Petak, 02.07.2002. – četrnaesti dan (Alan Kovačević)

Gordan, Menga i ja odlazimo u Poskokovu jamu. Znamo da je neistražena i da ide dalje. Do sada je navodno istraženo 150 metara kanala. Ispred ulaza smo pripremili osnovnu speleološku opremu. Menga priprema pribor za topografsko crtanje. Krećem prvi i vučem mjernu traku, s druge strane je Gordan koji očitava mjere s nje, a Menga ih unosi u tablice. Već od samog ulaza moramo se provlačiti, zbog male visine kanala. Sporo napredujemo, i ovo malo opreme smeta kod svakog pomaka, stalno zapinje pa se vraćamo malo unazad. Karabitka se gasi u najnezgodnijim trenucima. Nakon pedesetak metara provlačenja kanal postaje ekstremno uzak. Dimenzija 20 x 60 cm. Kako sam bio prvi, a ovdje nije bilo mjesta za mimoilaženje, išao sam dalje da vidim da li se kanal proširuje. Od Gordana uzimam malu električnu svjetiljku jer mi se acitilenska lampa stalno gasi zbog jakog propuha. Otkopčavam sa sebe mazbant, da mi ne smeta u daljnjem provlačenju.

Lagano se pomičem centimetar po centimetar. Provlačim se oko pola sata. Menga i Gordan se smrzavaju na hladnom vjetru i vlažnom tlu. Gordan viče, jer se sve slabije čujemo, (prošao sam oko 20 metara) da se vraćam, ako postoji mogućnost za okretanje. Nažalost kanal je bio istih dimenzija kao i u početku. Kad sam čuo koliko sam prošao, obuzela me nelagoda pri pomisli kako ću natrag, ako ne bude proširenja za okretanje. Čudim se kako Gordan čitavo vrijeme izbacuje metražu i zna koliko sam od njih udaljen. Tek

tada, nakon 24 metra shvatio sam da je mjerna vrpca i dalje zakvačena za karabitku te je cijelo vrijeme vučem za sobom, a Gordan samo očitava podatke. Na sreću kanal se proširio. Ide dalje, ali ja ne! Ponovo povratak kroz sve to. Na meni je više blata od moje težine. Bez one naizgled male i smiješne Gordanove baterijice, ne znam kakav bi bio moj povratak, jer kaciga i karabitka od samog početka bila su velika gomila blata i naravno nije mogla svijetliti! Izvukli smo se van i divili onome tko je tuda prošao 150 metara i navodno to i nacrtao. Mi smo uz stvarno dobro i ekstremno provlačenje napravili samo 75 metara – mora da je to bila neka speleozmija po kojoj je i nazvana ova špilja.

Za vrijeme našeg boravka u Poskokovoj špilji, Krno, Alan S. i Ana otišli su do Donje Baračeve da naprave snimke za Karlovački list. Navečer velika proslava zbog uspješno završene ekspedicije.

Dr Josip Čiček, liječnik Ekspedicije:

Do sada najbolje organizirana ekspedicija. I U svakom pogledu. Ambulanta je bila u čvrstom objektu. Logor je imao tekuću vodu, šest kemijskih toaleta. Blagovaonicu su odgovorno i na visoko higijenskoj razini vodili Renata, Maja, Role i Glava. Zbog opasnosti, koja je vladala od mišje groznice, ruke se svakodnevno pralo u dezinfekcijskom sredstvu, kao i suđe. Hrana se dobro čuvala u zatvorenom prostoru U pričuvu smo imali, ne dao Bog da zatreba, a i nije, dva seruma protiv zmijskog ugriza. Hrana, koju su dostavljali rakovački ugostitelji bila je kvalitetna, bolje rečeno izvrsna i po svim propisima dopremana u logor. Moje liječničke intervencije uglavnom su bile zbrinjavanje nekih manjih povreda i alergijskih

reakcija, osim kod našeg Negija, koji je u svojoj revnosti malo žešće pao, tako da sam ga zbrinuo u karlovačkoj bolnici. Prošao je s jednim šavom i elastičnim zavojem na lijevoj ruci.

*Dipl.ing. Tihomir
Kovačević, vođa
ekspedicije*

Na kraju u ime uspješno završene kspedicije želim se zahvaliti svim članovima iz DISKF- a: dr. Josipu Čiček, ing.Mladenu Šebijan, Borisu Cigüt, Krunoslavu Hornung, Zlatku Piškorić, Alanu Stanković, Tihomiru Jukica, Stanislavu Kajfeš, Željku Pšenica, Alanu Kovačević, Slobodanu Meničaninu, Hrvoju Jelković, Tomislavu Jech, Hrvoju Dragušćica, Damiru Pavelić, Alenu Milošević, Renati Kostenjšek, Janu Cigüt, Biserki Cigüt, Maji Hornung, Tihomiru Zubak. Robertu Jakopović, Ivici Turkalj, Danijeli Hudurović, Fabijanu Široka, Saši Mesić, dr.Zdravku Špirić, Goranu Lončarević, Petru Krpan, Tomislavu Valentak; biospeleolozima: Romanu Ozimec, Branku Jalžić, Gordanu Polić, SK «Ursus spelaeus» iz Karlovca: Hrvoju Cvitanović i Kristini Badovinac; SO PD "Kamenar" iz Šibenika: Rajni Gladović, Ani Petrov, Karli Kovač, Jasni Gladović i Marku Božaić; SD " Proteus" iz Poreča: Damiru Lukež, Alanu Žužić i Nenadu Puškarić; Zoranu Dujaković iz "Gremlina" iz Banja Luke, te našim dragim prijateljima iz Češke i Slovačke: Pavel Riha, Jan Enčev i Pavol Skovajsa. Svim učesnicima posvećujem "našu" zajedničku PLAKETU općine Rakovica, koju sam dobio 05.kolovoza,2002.godine za Dan općine Rakovica. Ova ekspedicija je pokazala da se dobri i nadprosječni rezultati

mogu ostvariti samo zajedničkim radom, međusobnom dobrom suradnjom i suradnjom s lokalnim stanovništvom i čelništvom Općine. Ovim putem se svima javno zahvaljujemo, posebno žiteljima Mjesne zajednice Nova Kršlja, čelništvu općine Rakovica i njegovom načelniku Franji Franjkoviću, direktorici Turističke zajednice općine Rakovica Miri Bićanić, te ugostiteljima, koj su nas kraljevski hranili za trajanja čitave ekspedicije: bistro "Marko"; bistro "Tomislav"; motel Grabovac; restoran "Korana"; auto-kamp "Korana"; bistro "Plitvička Kraljica"; restoran "Degenija"; bistro-pizzeria "Sedra" i "Slunjčica d.d.", te svim sponzorima koji su podržali ovu našu akciju.

INTERNATIONAL SPELEODIVING EXPEDITION RAKOVICA 2002

International speleodiving expedition Rakovica 2002 started on July, 20, 2002. This was an important date in the history of Croatian speleology because of the opening of the first speleological centre in Croatia, in Nova Kršlja, donated by the municipality of Rakovica. The centre is in the vicinity of a large number of speleological objects, namely Panjkov abyss up to Varicakova cave, the second largest net in Croatia, several objects up to a km in length and numerous 'smaller' pits and caves.

The results of the expedition have confirmed the assumptions that the area around Rakovica is just an underground extension of an endless and unimaginable beauty of the Karst of the National park 'Plitvička jezera'. The river Korana has with one part of its flow decorated the underground of Rakovica and without exaggeration given it the name of Underground Plitvice.

Rakovica is becoming a speleological centre. During the expedition closer destinations of gorske oči ('the eyes of a mountain') Sinjac near Plaški and a Karst spring of Kusa near Muškovci on the Zrmanja

river were explored.

In Panjkov abyss and Varicakova cave net a new siphon was dived into, a new hall explored, new endemic underground species found, lots of water, geological and archeological samples to be analysed taken... Gorske oči Sinjac is veiled in a 60-year-old legend telling about a sunk ox team (in 1936.) The story was recorded and proved to be true. 92 ms of depth were reached.

The speleodiving of the Karst spring of Kusa marked the highlights of the expedition. Through a siphon 200 ms in length and with its deepest part 50,8 ms in depth and a number of clear, emerald-coloured lakes the heart of Velebit was touched.

A digital camera followed each step of the expedition for the first time shooting 19 hours of material. More than 60 people from almost all clubs in Croatia and some foreign guests from the Czech Republic and Slovakia took part in the expedition which ended on August, 2, 2002.